

PRÁVNÍ ÚPRAVA PENĚŽITÉHO TRESTU

LEGAL REGULATION OF FINANCIAL PENALTY

MARKÉTA MIZEROVÁ

District Public Prosecutors, Office for Prague 10, Public Prosecutor

Abstrakt: Příspěvek se zabývá výchozími podmínkami pro ukládání peněžitého trestu, jeho významem a smyslem a úskalími, které jsou spojeny s jeho ukládáním. Tato problematika je rozsáhlá, a proto není možné ji v článku kompletně a podrobněji obsáhnout. Článek je tedy spíše stručným přehledem o institutu peněžitého trestu a částečně pohledem státního zástupce věnujícího se drogové kriminalitě a subjektivním zhodnocením jeho dojmů v rámci působnosti u Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 10 (potažmo Obvodního soudu pro Prahu 10).

Klíčová slova: *peněžitý trest; podmínky uložení peněžitého trestu; výměra peněžitého trestu; finanční šetření; zajištění majetku za účelem výkonu peněžitého trestu; výkon a vymahatelnost peněžitého trestu;*

ÚVOD

Peněžitý trest je jedním z druhů trestních sankcí, kterými lze postihnout pachatele trestného činu. Jedná se o majetkovou trestní sankci, neboť postihuje majetek pachatele. V rámci systematiky trestních sankcí je tzv. alternativním trestem. V obecné rovině lze v rámci systému trestních sankcí rozlišit dvě skupiny trestních sankcí. Na jedné straně trest odnětí svobody (tedy trest nepodmíněný) jako nej přísnější druh trestní sankce a na straně druhé trestní sankce k tomuto trestu alternativní, tedy tresty, které mají být alternativou k trestu nepodmíněnému pro situace, kdy lze účelu zákona a trestu (jehož účelem je funkce preventivní, represivní a sankční) dosáhnout i jinak než trestem spojeným s odnětím svobody pachatele. Úprava peněžitého trestu není

v českém právním řádu novinkou a novodobou záležitostí. Fakticky se v českém právním řádu vyskytuje už řadu staletí, až se vyvinul do dnešní podoby, které se budu věnovat níže. Počátky zakotvení peněžitého trestu lze nalézt již v Dekretech Břetislavových z roku 1039.¹ Jeho podoba se následně vyvíjela a rozvíjela, precizovala i občas zbytečně komplikovala. V současné době právní úpravu peněžitého trestu nalezneme fakticky v pěti právních normách, a to v trestním zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb., dále jen trestní zákoník), v trestním řádu (zákon č. 141/1961 Sb., dále jen trestní řád), v zákoně o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení (zákon č. 59/2017 Sb.), zákoně o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

(zákon č. 218/2003 Sb., dále jen zákon o soudnictví ve věcech mládeže) a v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (zákon č. 418/2011 Sb.). V posledních několika letech, resp. již od počátku účinnosti nového trestního zákoníku (tedy od 1.1.2010), lze zaznamenat postupně se zvyšující zájem o tuto problematiku a snahu o co možná nejvyšší míru ukládání peněžitého trestu. To lze vnímat v zásadě pozitivně, nicméně je třeba důsledně zvažovat, zda má uložení peněžitého trestu v každé konkrétní trestní věci smysl z hlediska vymožitelnosti, protože to je dle mého názoru zásadním předpokladem pro jeho uložení. V tomto příspěvku se stručně pokusím popsat zákonné předpoklady pro ukládání peněžitého trestu, způsob výměry peněžitého trestu, význam ukládání peněžitého trestu, problémy související s jeho uložením a odraz právní úpravy v realitě.

PRÁVNÍ ÚPRAVA PENĚŽITÉHO TRESTU, ZÁKONNÉ PODMÍNKY PRO UKLÁDÁNÍ PENĚŽITÉHO TRESTU

Jak bylo uvedeno výše, peněžitý trest je jedním z druhů trestních sankcí, kterými lze postihnout pachatele trestného činu. Při úvaze, zda ukládat, nebo v případě státního zástupce, zda navrhopat uložení peněžitého trestu, je třeba brát v úvahu několik okolností. Jednak je potřeba zohlednit zákonné předpoklady uložení peněžitého trestu (tedy formální předpoklady), dále povahu a závažnost trestného činu (v kontextu úvah o počtu denních sazeb), osobní a majetkové poměry obviněného (zda je vůbec reálné peněžitý trest z něj vymoci) a v obecné rovině ochranu oprávněných zájmů poškozených.²

Peněžitý trest však nelze uložit zcela libovolně za jakýkoli trestný čin, pro jeho ukládání a pro samotné vyměření jeho výše jsou zákonem stanoveny podmínky. Právní úprava peněžitého trestu, jeho vymezení, výměra a způsob výkonu jsou upraveny v § 67 až § 69 trestního zákoníku. Peněžitý trest lze uložit za ty trestné činy, u kterých je jeho uložení vysloveně uvedeno, nebo za trestné činy, kterými se pachatel snažil získat majetkový prospěch, anebo

pokud se jedná o přečin a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele současně soud neukládá nepodmíněný trest odnětí svobody.

Pokud jsou splněny podmínky pro uložení peněžitého trestu ve smyslu § 67 trestního zákoníku, pak je ještě potřeba vyhodnotit, zda je reálné, že peněžitý trest bude dobytý, tedy vymožitelný. Mohou být splněny zákonné podmínky podle § 67 trestního zákoníku, ale aby uložení peněžitého trestu mělo smysl, je potřeba, aby byl dobytý, aby peněžitý trest pachatel mohl fakticky zaplatit. V ustanovení § 68 odstavce 6 trestního zákoníku je výslovně uvedeno, že peněžitý trest soud neuloží, je-li zřejmé, že by byl nedobytný. Dobytnost či nedobytnost soud musí vyhodnotit, k čemuž mu budou sloužit zjištěné majetkové poměry pachatele. Je tedy nutné při ukládání peněžitého trestu zkoumat majetkové poměry pachatele, jeho příjmy i závazky, jako např. dluhy, vedená insolvenční řízení apod. Hledisku dobytosti se budu věnovat níže. Zákon samozřejmě pamatuje i na situace, kdy pachatel uložený peněžitý trest neuhradí, tuto problematiku nastíním také níže.

Jestliže budou tedy splněny obecné podmínky (§ 67 trestního zákoníku) pro uložení peněžitého trestu, je třeba přistoupit k druhému kroku, a to ke stanovení výměry peněžitého trestu. Pro výměru peněžitého trestu jsou zákonem stanovené podmínky. Peněžitý trest se ukládá v denních sazbách a činí nejméně 20 a nejvýše 730 celých denních sazeb, přičemž denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč. Minimální peněžitý trest, který může být ukládán, činí tedy 2 000 Kč a maximální peněžitý trest lze uložit ve výši 36 500 000 Kč. Pro úplnost dodávám, že pokud jde o trestání mladistvých a právnických osob, tak pro výměru peněžitého trestu platí odchylky. U mladistvého pachatele, pokud je ukládáno peněžité opatření, tak počet denních sazeb se pohybuje v rozpětí od 10 do 365 denních sazeb a výše denní sazby činí nejméně 100 Kč a nejvýše 5 000 Kč (§ 27 odst. 2, 3 zákona č. 218/2003 Sb.) a u právnických osob činí denní sazba nejméně 1 000 Kč a nejvýše 2 000 000 Kč,

přičemž počet denních sazeb je stejný jako u fyzických osob v trestním zákoníku, tedy 20 až 730 (§ 18 odst. 2 zákona č. 418/2011 Sb.). Výše denní sazby má tedy reflektovat majetkové poměry pachatelů a počet denních sazeb má odrážet závažnost trestného činu. Počet denních sazeb soud určí s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, přičemž musí brát v úvahu, pokud ukládá vedle peněžitého trestu také trest odnětí svobody (podmíněný i nepodmíněný), že dvojnásobek počtu denních sazeb nesmí společně s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody. Toto ustanovení má svůj význam v případě možného následného přeměnění peněžitého trestu na trest odnětí svobody.

Při určování výše jedné denní sazby peněžitého trestu u pachatele (myšleno fyzické osoby) soud vychází zpravidla z čistého příjmu, který pachatel má (nebo by mohl mít průměrně za jeden den). Kromě toho se má přihlížet i k majetku pachatele a výnosům z něj a celkově k okolnostem charakterizujícím celkové osobní a majetkové poměry pachatele. Komentář k trestnímu zákoníku³ pak rozvádí, jak vypočítat výši čistého denního příjmu, že to záleží na tom, zda je pachatel v pracovním poměru (kdy by se výše denní sazby vypočítala podle zákoníku práce) nebo zda je výdělečně činný jiným způsobem, a pak by podkladem pro výpočet jeho čistého denního příjmu mohla být částka vypočtená ze základu daně z příjmu fyzické osoby dělená počtem pracovních dní stanovených zákoníkem práce připadajících na týž kalendářní rok, přičemž výše základu daně by se zjistila z posledního daňového přiznání pachatele.³ Pokud by se nepodařilo zjistit příjem na podkladě takového nebo jiného šetření, například též získáním výpisu z bankovních účtů postupem dle § 8 odst. 2 trestního řádu, faktickým zajištěním finančních prostředků, např. v rámci domovní prohlídky, trestní zákoník dává možnost soudu, aby příjem pachatele stanovil odhadem (§ 68 odstavec 5 trestního zákoníku). K otázce a konkretizaci takového odhadu, který musí být kvalifikovaný a nikoli libovolný, se vyjádřil již i Nejvyšší soud ve svém

rozhodnutí 5 Tdo 829/2015, který konstatoval, že v rámci úvah o uložení peněžitého trestu podle § 67 a následujících trestního zákoníku je soud povinen nejdříve si opatřit údaje o majetkových poměrech pachatele a jestliže se mu je nepodaří obstatat v dostatečném rozsahu, je oprávněn sám odhadnout majetkovou situaci pachatele a s přihlédnutím k tomuto svému odhadu stanovit výši peněžitého trestu. Jde o subsidiární postup soudu pro případ, když se dostupnými důkazy nepodaří blíže zjistit majetkové poměry pachatele, tj. nejen jeho čistý denní příjem ve smyslu § 68 odstavec 3 trestního zákoníku, ale ani hodnotu jeho majetku a ostatních zdrojů, které jsou relevantní pro určení výše denní sazby peněžitého trestu. Odhad soudu ovšem nemůže vykazovat libovůli, musí vycházet jednak z důkazů, které má soud k dispozici, jednak z logického posouzení možných příjmů pachatele a jeho majetku v závislosti na zjištění např. o jeho vzdělání, sociálním a profesním zařazení, způsobu života, ale též o jeho závazcích či jiných majetkových povinnostech apod. Pokud jde o dobytost peněžitého trestu podle § 68 odstavec 6 trestního zákoníku, závěry soudu se musí nezbytně opírat nejen o výše zmíněné spolehlivé zjištění hodnoty majetkových aktiv pachatele, ale také o informace o jeho závazcích, včetně rozsahu jeho zákonné vyživovací povinnosti a rozsahu povinnosti k náhradě škody. Toto rozhodnutí poskytuje tedy jakýsi výčet okolností, které je třeba zohlednit, pokud soud bude muset příjmy pachatele odhadnout. Hlavním cílem a smyslem je zajistit přiměřenost a dobytost peněžitého trestu. Při úvahách o výměře peněžitého trestu je zároveň potřeba dbát na to, aby peněžitý trest neměl fakticky likvidační charakter, avšak zároveň je třeba, aby splnil svůj účel a byl to tedy skutečný trest a pachatel ho pociťoval jako negativní důsledek svého trestněprávního jednání.

ZJIŠŤOVÁNÍ MAJETKOVÝCH A FINANČNÍCH POMĚRŮ PACHATELŮ

Vzhledem k velmi širokému vymezení zákonných podmínek ukládání peněžitého trestu, myšleno z hlediska možnosti uložení u jednotlivých trestných

činů, lze -zjednodušeně řečeno- uložit peněžitý trest prakticky téměř za jakýkoli trestný čin (samozřejmě za současného zdůvodnění tohoto kroku, jak bylo uvedeno výše). Aby však peněžitý trest mohl být uložen, je třeba náležitě objasnit majetkové a finanční poměry pachatele. Pokud pachatel bude nemajetný nebo bude „v dluzích“, nemá smysl mu ukládat peněžitý trest, neboť bude nedobytný. Nedobytným je trest tehdy, jestliže v rámci zjišťování majetkových poměrů není zjištěn žádný vhodný majetek pachatele a s ohledem na jeho osobní a majetkové poměry je zjevné, že nemůže peněžitý trest vykonat, a to ani zaplacením ve splátkách podle § 68 odstavec 5 trestního zákoníku. Zřejmá nedobytnost trestu zakládá zákonnou překážku pro uložení peněžitého trestu.²

Finanční situaci pachatele je třeba objasňovat již od počátku trestního řízení, fakticky je nezbytné, aby byla komplexně zmapována již v přípravném řízení. Jednak z toho důvodu, že již v obžalobě státní zástupce navrhuje druh a výměru trestu, tudíž musí mít přehled o majetkových poměrech pachatele, a jednak proto, že není úlohou soudu obstarávat podklady pro zjištění majetkových poměrů pachatele. Samozřejmě, že v rámci výsledku obžalovaného má soud povinnost zeptat se i na jeho majetkové poměry, nicméně by nebylo efektivní, aby teprve soud zjišťoval například stav účtu pachatele, vlastnictví nemovitostí (jeho průkaznost) apod. Pokud potřeba aktualizovat informace o majetkových poměrech vyvstane v průběhu hlavního líčení, může státní zástupce dát pokyn v tomto směru policejnímu orgánu i přes to, že se trestní věc nachází již v řízení před soudem a vyšetřování jako takové bylo ukončeno. Povinnost provádět finanční šetření pro policejní orgán vyplývá ze Závazného pokynu policejního prezidenta číslo 174 ze dne 12. 9. 2011, k provádění finančního šetření. Tento pokyn upravuje finanční šetření komplexně. Je prováděno zejména za účelem zajišťování výnosů z trestné činnosti v trestním řízení, prověřování legalizace výnosů z trestné činnosti, za účelem zajištění výkonu trestu a zajištění nároku poškozeného v trestním řízení. Jeho obsahem jsou důležité úkony, které poslouží k objasnění

majetkového profilu pachatele a umožní tak mimo jiné i zhodnotit, zda bude na místě pachateli ukládat peněžitý trest.

V závislosti na charakteru a rozsahu případu je prováděno buď zkrácené finanční šetření, nebo komplexní finanční šetření. V zásadě by finanční šetření mělo zahrnovat vedle výsledku, jehož otázky budou směřovat k majetkovým poměrům pachatele, šetření v oblasti vlastnictví nemovitosti (získáním informací náhledem do Katastru nemovitostí), vlastnictví automobilů (šetření v Centrálním registru vozidel) a dalšího movitého majetku, vlastnictví bankovních účtů (prolomení bankovního tajemství postupem podle § 8 odstavec 2 trestního řádu, kdy toto by mělo zahrnovat jednak zjištění účtů a pohybu na účtech včetně zůstatku na účtech), podnikatelských aktivit (šetření, zda má pachatel nějaký majetkový podíl, například v obchodních společnostech, zda je akcionářem, pobírá dividendy apod.) a zaměstnání. Šetřením u České zprávy sociálního zabezpečení je zjištěno, zda je v zaměstnaneckém poměru, jiném obdobném poměru nebo je OSVČ, jaké příjmy mu z toho plynou, případně zda je poživitelem nějakého důchodu, ať už starobního nebo invalidního včetně jeho výše, či zda je fakticky bez příjmu. Z šetření provedeného u Úřadu práce vyplyne, zda je pachatel nezaměstnaný a je na úřadě veden nebo zda byl například sankčně vyřazen. Důležité je zjištění, zda proti němu neprobíhá exekuční řízení (šetřením v centrální evidenci exekucí). Toto šetření v různých evidencích a institucích tak objektivizuje informace, které udává (pokud k těmto okolnostem vypovídá) pachatel v rámci výsledku. Kromě toho slouží jako jakýsi podklad a výchozí bod (primárně) pro policejní orgán za účelem objektivizování majetkových poměrů pachatele i institut prohlášení o majetku podle § 7a trestního řádu. Jeho podstatou je nashromáždit od pachatele informace k jeho majetku, které jsou pak dále policejním orgánem rozpracovány. Při výkonu dozoru by státní zástupce měl dbát na to, aby policejní orgán důsledně finanční šetření provedl a měl by také zvážit, zda nelze užít zajišťovacího institutu zajištění

majetku obviněného pro účely výkonu peněžitého trestu podle § 344a trestního řádu.

ZAJIŠTĚNÍ MAJETKU ZA ÚČELEM VÝKONU PENĚŽITÉHO TRESTU

Za účelem zlepšení vymahatelnosti a zefektivnění výkonu peněžitého trestu může být vhodně určitou část majetku (pokud ho orgány činné v trestním řízení zjistí) zajistit, aby bylo znemožněno zmaření výkonu reálně hrozícího peněžitého trestu tím, že pachatel majetek dříve, než proběhne celé trestní řízení a bude odsouzen, na někoho převede, nebo ho spotřebuje. Právní úprava tohoto institutu a procesního postupu je obsažena v ustanovení § 344a trestního řádu. Nutným předpokladem pro tento postup, tedy pro zajištění majetku pachatele, za účelem „pojištění si“ vymahatelnosti reálně hrozícího uložení peněžitého trestu je, že se jedná o obviněného (nelze tedy za tímto účelem zajistit majetek) a dále skutečnost, že obviněný je stíhán pro trestný čin, za který je třeba vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu a poměrům obviněného (viz výše – tedy, že disponuje majetkem, není zatížen dluhy, závazky, exekucemi apod.) očekávat uložení peněžitého trestu. Z možného zajištění je však vyloučen ten majetek, který je podle zvláštního právního předpisu vyloučen z výkonu rozhodnutí o zajištění (viz § 3 zákona č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů).

Rozhodnutí o zajištění má formu usnesení a je proti němu přípustná stížnost, která nemá odkladný účinek. Pokud se takto zajišťuje majetek v přípravném řízení trestním, usnesení vydává státní zástupce. Pokud je o zajištění rozhodováno až v řízení před soudem, usnesení vydává soudce. V usnesení o zajištění je nutné obviněnému zakázat, aby zajištěný majetek po oznámení usnesení převedl na někoho jiného nebo jej zatížil anebo aby ho záměrně poškozoval nebo ničil. Dále se obviněnému v usnesení musí uložit povinnost, aby sdělil, zda a kdo má k zajištěnému majetku předkupní nebo jiné právo nebo zda je jeho majetkové právo nějakým jiným

způsobem omezeno. Zároveň je třeba ho poučit, že pokud potřebné skutečnosti nesdělí, může mu být uložena pořádková pokuta v souladu s ustanovením § 66 trestního řádu. Obviněného je třeba také upozornit, že právní jednání učiněné v rozporu s uloženými zákazy je absolutně neplatné. Toto usnesení musí splňovat formální náležitosti jako jakékoli jiné usnesení učiněné dle trestního řádu. Tudíž usnesení musí obsahovat výrok, odůvodnění a poučení o opravném prostředku. V návaznosti na možnou změnu okolností a situace týkající se majetkových poměrů, pokud pomine důvod zajištění nebo není-li zajištění třeba v rozsahu, v němž bylo nařízeno, soud (a v přípravném řízení státní zástupce) zajištění zruší nebo omezí. V praxi však tento institut fakticky užíván není, a to ani ze strany státních zástupců, ani ze strany soudů. K tomuto institutu je třeba pro úplnost uvést, že zajištění podle § 344a trestního řádu slouží výlučně pro účely výkonu trestu (tedy peněžitého trestu), nikoli pro zajištění nároku poškozeného podle § 47 trestního řádu, což však nebrání tomu, aby byl změněn režim zajištění a majetek původně zajištěný pro výkon peněžitého trestu podle § 344a trestního řádu (po zrušení zajištění majetku) byl (tentýž majetek) s ohledem na poznatky přípravného řízení zajištěn nově podle § 47 trestního řádu.⁴

VÝKON PENĚŽITÉHO TRESTU A JEHO VYMAHATELNOST

Jak bylo naznačeno již výše, jedním z největších úskalí problematiky ukládání peněžitého trestu je, jednoduše řečeno, jak peníze z odsouzeného dostat. Je sice hezké peněžitý trest uložit, nicméně to ještě není vypovídající hodnotou o významnosti peněžitého trestu jako nástroje v boji s kriminalitou. Pozitivně vypadající statistiky s rostoucím trendem ukládání peněžitých trestů pracují jen s uloženými peněžitými tresty, nikoli s vymozenými peněžitými tresty. Ne vždy se přitom podaří peněžitý trest fakticky vymoci. Zákon samozřejmě s touto možností počítá a má mechanismy, jak zmírnit riziko nevykonalosti peněžitého trestu a mechanismus, jak

naložit s pachatelem, který zkrátka nebude schopen nebo ochoten peněžitý trest, který mu byl uložen, zaplatit. Vymáhání peněžitého trestu neboli jeho výkon upravují ustanovení § 341, § 342, § 342a, § 343 a § 344 trestního řádu.

Jakmile se stane rozsudek, podle něhož je odsouzený povinen zaplatit peněžitý trest, vykonatelným, vyzve předseda senátu odsouzeného, aby peněžitý trest zaplatil, a to do jednoho měsíce, a upozorní ho, že jinak bude peněžitý trest vymáhán nebo přeměněn v trest odnětí svobody. Pro případy, kdy odsouzený sice je schopen nějakým způsobem peněžitý trest zaplatit, ale nedokáže ho zaplatit do jednoho měsíce nebo ho nedokáže zaplatit najednou do jednoho měsíce, může požádat předsedu senátu o povolení odkladu výkonu peněžitého trestu, a to na dobu nejvýše jednoho roku od uplynutí lhůty jednoho měsíce, do kdy měl původně peněžitý trest zaplatit, anebo může požádat o povolení splácení peněžitého trestu v přiměřených měsíčních splátkách. Zákon hovoří o tom, že této možnosti odsouzený může využít pouze tehdy, pokud zaplacení brání důležitá překážka (lze si představit nějaké nečekané existenční výlohy nebo např. ztrátu dosavadního zaměstnání). Pokud pominou důvody, pro které byl výkon peněžitého trestu odložen, nebo nedodrží-li odsouzený bez závažného důvodu splátky, předseda senátu povolení odkladu nebo splátek odvolá.

Zákon pamatuje i na situace, kdy i přesto, že se jevílo v řízení před soudem, že je důvodné peněžitý trest uložit a že se podaří ho vymoci, tak se objektivně stane nedobytným. Podle § 342a odstavec 1 trestního řádu předseda senátu upustí od výkonu peněžitého trestu nebo jeho zbytku (neboť se může stát, že odsouzený část peněžitého trestu splatí, ale následně již splátky, resp. zbytek splátek hradit moci nebude), jestliže se odsouzený v důsledku okolností na jeho vůli nezávislých stal dlouhodobě neschopným (např. ztráta výdělečné schopnosti, invalidita) peněžitý trest zaplatit nebo by výkonem peněžitého trestu byla vážně ohrožena výživa nebo

výchova osoby, o jejich výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat.

Jestliže byly tedy vymezeny nějakým z výše uvedených způsobů mantinely pro zaplacení peněžitého trestu a odsouzený peněžitý trest nezaplatí (tedy jestliže ho nezaplatí do jednoho měsíce poté, co byl k zaplacení vyzván, do jednoho měsíce poté, co mu bylo oznámeno rozhodnutí, jímž povolený odklad nebo povolené splácení byly odvolány nebo do uplynutí doby, na kterou mu byl výkon trestu odložen), předseda senátu nařídí (§ 343 trestního řádu), aby byl peněžitý trest vymáhán. To však nenařídí, pokud postačují na zaplacení peněžitého trestu prostředky z peněžitě záruky nebo pokud je zřejmé, že by jeho vymáhání mohlo být zmařeno nebo bylo bezvýsledné. Pokud byl majetek obviněného v průběhu trestního řízení zajištěn za účelem následného výkonu peněžitého trestu, tak na úhradu toho peněžitého trestu se přednostně užije právě onen zajištěný majetek obviněného. Jen pro úplnost je třeba konstatovat, že při správě placení peněžitého trestu se postupuje podle daňového řádu.

PŘEMĚNA PENĚŽITÉHO TRESTU

Pokud bude výkon, resp. vymáhání peněžitého trestu bezvýsledné, tak aby bylo zajištěno, že pachatel i přesto bude potrestán a spravedlnosti bude učiněno za dost, soud odsouzenému původně uložený peněžitý trest přemění, a to v trest odnětí svobody. O tom rozhodne předseda senátu mimo veřejné zasedání, tedy tzv. od stolu, před rozhodnutím však odsouzenému umožní, aby se k věci vyjádřil. Pokud by však odsouzený požádal o projednání věci ve veřejném zasedání, předseda senátu je povinen veřejné zasedání nařídít. Odsouzený přeměnu trestu může odvrátit ještě tím, že peněžitý trest zaplatí (nebo doplatí jeho zbývající část). Pokud peněžitý trest nebyl zaplacen zcela nebo byla-li po přeměně peněžitého trestu zaplacena alespoň částka odpovídající jedné denní sazbě, rozhodne předseda senátu o tom, jakou část přeměněného trestu odnětí svobody je třeba vykonat. Pokud jde o stanovení výše trestu odnětí svobody, tak jedna denní sazba (kaž-

dá zcela nezaplacená denní sazba) odpovídá dvěma dnům trestu odnětí svobody. Z výše uvedeného lze tedy dovodit, že je zcela zásadní vyhodnotit řádně schopnost obviněného zaplatit peněžitý trest, jinak se pak soud nevyhne fakticky dalšímu vykonávacímu řízení o přeměně trestu, s čímž je samozřejmě spojena další administrativa a hlavně čas.

ZÁKON ČÍSLO 59/2017 SB., O POUŽITÍ PENĚŽITÝCH PROSTŘEDKŮ Z MAJETKOVÝCH TRESTNÍCH SANKCÍ ULOŽENÝCH V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Pokud se peněžitý trest podaří vymoci, tedy odsouzený ho zaplatí, tak osud této finanční částky upravuje zákon číslo 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů. Tento zákon se týká všech majetkových sankcí uložených v trestním řízení, tedy nejen čistě peněžitého trestu, ale také např. trestu propadnutí majetku, propadnutí náhradní hodnoty, ochranného opatření zabránění věci.

Reálně tedy, pokud soud vymůže po pachate-li peněžitý trest, peněžní prostředky získané výkonem neprodleně musí zaslat na zvláštní účet. Z tohoto účtu jsou pak za zákonem stanovených podmínek uspokojovány majetkové nároky oprávněných osob, jejichž majetkové nároky vznikly v důsledku spáchání trestného činu, o němž se vedlo dané konkrétní trestní řízení, a ve výši zákonem stanovené pro Probační a mediační službu na poskytování pomoci obětem trestných činů. Zbylé peněžní prostředky jsou příjmem státního rozpočtu (§7).

Pokud jde o reálné uspokojování majetkových nároků oprávněných osob, tak o tom rozhoduje Ministerstvo spravedlnosti. Předpokladem je podání žádosti oprávněnou osobou, a to do 60 dnů od nabytí právní moci rozhodnutí soudu (tedy trestního příkazu nebo odsuzujícího rozsudku), v jehož důsledku vznikl oprávněné osobě majetkový nárok. Zákon pak dále vymezuje konkrétní náležitosti žádosti.

PRAXE

Jak již bylo v úvodu příspěvku uvedeno, v posledních několika letech, resp. již od počátku účinnosti nového trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) lze zaznamenat postupnou zvyšující se pozornost věnovanou této problematice a snahu o co možná nejvyšší míru ukládání peněžitých trestů. V některých případech je skutečně pro pachatele citelnější uložení peněžitého trestu než např. uložení trestu odnětí svobody s jeho podmíněným odkladem na zkušební dobu, ale také (právě např. v oblasti drogové kriminality v případech spíše výše postavených dealerů, nikoli těch drobných „náhodných“) i trestu odnětí svobody nepodmíněného, kdy se lze setkat s přístupem: „Dobrá, ty dva roky si odsedím, ale na majetek – auto, barák, peníze, mi nesahejte.“

Míru ukládání peněžitých trestů sledují různé justiční statistiky. V souvislosti s tím bych ráda upozornila na zajímavé webové stránky www.jaktrestame.cz, kde lze zjistit poměrně jednoduchým způsobem k jakémukoli trestnému činu, jakým způsobem soudy za jednotlivé roky za spáchání toho kterého trestného činu trestaly, tedy jaký druh trestu uložily. Protože Bulletin NPC je publikace věnující se primárně drogové problematice, čtenáři jsou osoby, kteří většinou drogovou problematiku z různých úhlů pohledů a z různých oborů řeší, zaměřila jsem se při vyhledávání na uvedeném webu na trestné činy drogové, resp. na trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 trestního zákoníku, trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy podle § 284 trestního zákoníku a trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 trestního zákoníku, který sice není ryze drogovým deliktem, ale u něj se, soudě podle mé dosavadní praxe za posledních několik let, poměrně hojně využívá uložení peněžitého trestu. Data jsou z let 2016 až 2020 a v úvahu jsou brány veškeré právní kvalifikace daného paragrafu, tedy všechny „odstavce“. Pokud jde o trestný čin podle § 283

trestního zákoníku, tak za rok 2016 bylo pro tento trestný čin odsouzeno 2015 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 23 případech (1% případů), za rok 2017 bylo pro tento trestný čin odsouzeno 2054 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 82 případech (4% případů), za rok 2018 bylo odsouzeno 2097 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 106 případech (5% případů), za rok 2019 bylo odsouzeno 2198 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 109 případech (5% případů) a za rok 2020 bylo odsouzeno 1464 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 105 případech (7% případů). Pokud jde o trestný čin podle § 284 trestního zákoníku, tak za rok 2016 bylo pro tento trestný čin odsouzeno 354 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 17 případech (5% případů), za rok 2017 bylo pro tento trestný čin odsouzeno 318 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 51 případech (16% případů), za rok 2018 bylo odsouzeno 353 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 68 případech (19% případů), za rok 2019 bylo odsouzeno 416 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 74 případech (18% případů) a za rok 2020 bylo odsouzeno 363 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 67 případech (18% případů). Pokud jde o trestný čin podle § 274 trestního zákoníku, tak za rok 2016 bylo pro tento trestný čin odsouzeno 9212 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 1899 případech (21% případů), za rok 2017 bylo pro tento trestný čin odsouzeno 8098 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 2843 případech (35% případů), za rok 2018 bylo odsouzeno 8518 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 3575 případech (42% případů), za rok 2019 bylo odsouzeno 9017 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 3866 případech (43% případů) a za rok 2020 bylo odsouzeno 7298 osob a z toho byl uložen peněžitý trest v 3351 případech (46% případů).⁵

Z těchto údajů lze jednak dovodit, že se počet ukládaných peněžitých trestů zvýšil poměrně významně v roce 2017 a od té doby (tedy od 2017) je u všech třech trestných činů víceméně stabilní. Nejméně peněžitých trestů je ukládáno u § 283

trestního zákoníku, o něco více (fakticky skoro trojnásobně, avšak relativně) je ukládáno u § 284 trestního zákoníku, a pokud jde o § 274 trestního zákoníku, tak zde je evidentní, že v posledních 3 letech je ukládán téměř v polovině všech případů. Pro úplnost dodávám, že jsem při výběru statistických údajů nezohledňovala, zda je peněžitý trest ukládán jako samostatný, hlavní nebo vedlejší, ale vygenerovala jsem všechny případy, u kterých byl peněžitý trest uložen. K těmto údajům je však potřeba přistupovat s určitou rezervou, neboť nemají vypovídající hodnotu o faktickém vymození uložených peněžitých trestů.

V praxi obvodního státního zastupitelství je zejména v bagatelní trestné činnosti policejním orgánem často rezignováno na finanční šetření a jediným podkladem pro úvahy o vhodnosti a možné výši peněžitého trestu pak je výpověď podezřelého nebo obviněného. U závažnější trestné činnosti (včetně drogové) je situace lepší, ale i zde je často nutné policejní orgán v průběhu přípravného řízení instruovat, že je potřeba objasňovat nejen samotnou trestnou činnost, ale také majetkové poměry pachatelů. V ideálním případě pak státní zástupce vychází při úvahách, zda navrhnout uložení peněžitého trestu, z finančního šetření provedeného policejním orgánem a ze zjištěných majetkových a osobních poměrů pachatele uvedených v rámci jeho výslechu. U drogových trestných činů je téměř vždy (pokud jsou splněny formální zákonné podmínky) peněžitý trest navrhován. Uložená výše peněžitého trestu však závisí na množství informací, které se v přípravném řízení podaří o majetkových poměrech obviněného zjistit. Pokud policejní orgán rezignuje na jejich shromažďování, nelze od soudu očekávat, že bude jeho aktivitu nahrazovat a že uložené tresty budou dostatečně citelné. V případech (zejména dealeři-cizinci), kdy není nic zjištěno o jejich majetkových poměrech (nemají žádné účty, tvrdí, že jsou nemajetní), je úsilí soustředěno k zajištění vozidel a finanční hotovosti, která je při domovních prohlídkách téměř vždy nalezena, a následně je navrhováno propadnutí věci,

tedy těchto majetkových hodnot. Pokud jde o trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu podle § 284 trestního zákoníku, je vycházeno z logiky, že pokud má pachatel tohoto trestného činu finanční prostředky na zakoupení drogy, má prostředky i na uhrazení majetkové sankce a je tedy na místě ho trestat vedle např. podmíněného trestu odnětí svobody nebo trestu obecně prospěšných prací také trestem peněžitým. Jedná se však většinou o osoby, které jsou bez stálých příjmů a jejich majetkové poměry jsou velmi skromné, tudíž je potřeba pečlivě zvažovat výši peněžitého trestu, která je pak spíše v rovině „symbolické“, ale pro ně i nižší peněžitý trest bývá citelný.

ZÁVĚR

Pokud bych měla zhodnotit význam peněžitého trestu a jeho ukládání, tak se domnívám, že obzvláště u trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 trestního zákoníku, zejména u kvalifikovaných skutkových podstat, má svůj velký a nezastupitelný význam, neboť pomáhá odčerpávat výnosy z trestné činnosti a snížit výhodnost páchaní trestné činnosti. Aby mohl být peněžitý trest (citelný) správně uložen, je potřeba nepodcenit finanční šetření v průběhu přípravného řízení a pokusit se už v průběhu přípravného řízení zajistit co nejvíce majetkových hodnot (finanční prostředky, vozidla, nemovitosti). V případech, kdy není majetkový prospěch nijak významný nebo se jedná o drobnější drogové delikty, jejichž pachatel ani nedisponuje žádným nebo téměř žádným majetkem (což je třeba objasnit právě v rámci finančního šetření), je třeba mít na paměti i otázku následné vymožitelnosti peněžitého trestu. Obecně vzrůstající trend ukládání peněžitých trestů u drogových trestných činů (ale i u všech ostatních) považuji za správný.

Konflikt zájmů/Conflict of Interest: *Autorka prohlašuje, že v souvislosti s tímto článkem je bez konfliktu zájmů.*

Corresponding author: *Markéta Mizerová, Mgr., email: mmizerova@osz.pha10.justice.cz*
Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 10, Justiční areál Na Mířáncích, 28. pluku 1533/26b, 100 83 Praha 10

Key words: *financial penalty; conditions for the imposition of financial penalty; extent of financial penalty; financial investigation; securing property for the purpose of serving of financial penalty; enforcement and enforceability of financial penalty*

Abstract: *Article deals with the initial conditions for imposing a financial penalty. Its significance and the sense and pitfalls that are associated with its imposition. This issue is extensive and therefore it is not possible to cover it completely and in more detail in the article. Thus, the article is rather such a brief overview of the institute of financial penalty and partly the view of the public prosecutor who deals with drug crime, as well as such a subjective evaluation of her impressions within the competence of the District Public Prosecutor's Office for Prague 10 (hence the District Court for Prague 10).*

LITERATURA:

- 1) Malý, K.; et al. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*, 4th ed.; Leges: Praha, 2010.
- 2) Metodika. *Postup státního zástupce v trestním řízení ve vztahu k peněžitému trestu*. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství v Brně, 2017.
- 3) Šámal, P. *Trestní Zákoník: Komentář*, 1st ed.; C.H. Beck: Praha, 2009-2010.
- 4) Draštík, A. *Trestní Řád: Komentář*, 1st ed.; Wolters Kluwer: Praha, 2017.
- 5) JakTrestame.cz, 2022. JakTrestame.cz. www.jaktrestame.cz/#appka_here (accessed Jan. 10, 2022)